

čtyři Luidolfingy i během 16. a 17. století, byť byly v souladu s novými sociokulturními podmínkami doplněny o almužny. Stejnou kontinuitu ve výkonu nadace lze pozorovat i v Goslaru. Loď kapitulního chrámu se sice stala farností nové luterské farní obce, ale v chóru nadále zněly gregoriánské chorály, zcela v intencích původní nadace Jindřicha III. *Memoria* římských králů tak zůstala pro nyní převážně evangelické kanovníky prvořadou i po reformaci. V poreformačním Goslaru i Quedlinburgu byly dokonce vytvářeny výše zmíněné fikce kontinuity výkonu královských nadací tím, že četná středověká liturgická roucha i klenoty (a výše zmíněné almužny) byly pokládány za nadace raně středověkých královských zakladatelů obou kanonií. Těmto imaginacím kontinuity sloužily i v raném novověku nově fundované ikonografické programy znázorňující císařské fundátory nebo jejich erby (vitráže v Goslaru z poloviny 17. století, oltářní retábl v Andernachu z roku 1574) nebo záměrně „historizující“ stavební úpravy hrobek královských zakladatelů (krypta v kapitulním kostele v Quedlinburgu), tedy opatření, jimiž trvalost „fingovali“ již jejich předreformační předchůdci (hrobky ve Špýru a Quedlinburgu, vitráže v Königsfeldenu). Reformace tak v oblasti královských nadací mnohde neznamenal žádný zlom, nýbrž byla ve znamení pokračující kontinuity jejich výkonu.

Ačkoli by mohl český čtenář postrádat v obou knihách přihlídnutí k nadacím těch římských králů, kteří seděli i na českém trůně, je přesto nutné vyzdvihnout obě recenzované knihy jako vynikající příspěvky k podobě a proměnám královských nadací, a to především v tom ohledu, že se oba autoři přenesli přes tradiční mezníky: středověk, raný novověk, moderna, a analyzovali dané téma s nevšední erudicí v dlouhém časovém rozpětí. Stejně tak je třeba podtrhnout i rozsáhlou pramennou základnu obou knih, kdy se oba autoři nezalekli ani pro historika obtížně uchopitelných pramenů liturgické povahy. Obě práce tak budou jistě nepostradatelnou metodickou pomůckou pro výzkum fenoménu předmoderních nadací.

Petr Hrachovec

Marin KUNA a kolektiv, *Archeologický atlas Čech. Vybrané památky od pravěku do 20. století*, Praha, Archeologický ústav AV ČR – Academia, 2014, 517 s., ISBN 978-80-87365-78-6 (Archeologický ústav AV ČR, Praha), 978-80-200-2485-5 (Academia)

Kolektiv autorů z Archeologického ústavu v Praze pod vedení Martina Kuny je podepsán pod nejnovějším prezentačním výstupem této instituce směřujícím více než do vlastních řad především k širšímu laickému publiku se zájmem o hmotné památky Čech. Právě jemu je tak určena kniha referující o 105 vybraných archeologických lokalitách. Publikace slouží k uvědomění si kulturního dědictví, které se nachází kolem nás a jeho rozpoznatelnosti v krajině.

Jak naznačeno, kniha poskytuje výběr nejzajímavějších lokalit v dlouhém časovém průřezu od pravěku až po 20. století. Je tak zřejmé, že se autoři neomezili jen na klasická hájemství archeologie — tedy pravěké a středověké období, ale vítaným způsobem rozšířili záběr publikace i o novověkou periodu, ba dokonce i o nemovitě

archeologické památky industriálního období, které se ve stále zvyšující se míře stávají součástí této vědní disciplíny.

Klíčovou část knihy představuje katalog lokalit. Jemu je ale předznamenán velmi instruktivní úvod, který v sobě skrývá v podstatě velmi čtivě sepsané uvedení do archeologie. Seznamuje čtenáře s možnostmi a limity této vědy a na vhodně zvolených příkladech prezentuje variabilitu poznání hmotných pramenů. V souladu se zaměřením publikace jde o prameny, které pocházejí od prehistorického období až takřka po současnost. Následně dostává prostor typologizace archeologických stop v krajině, která tvoří předmět zájmu následujících stránek. Martin Kuna, autor předmluvy, tak předkládá přehledně uspořádanou strukturu různých typů zemědělských, či opevněných sídlišť, všímá si taktéž v základních obrysech kultovních areálů, areálů těžby a nezemědělské činnosti, stejně jako pozůstatků komunikací v krajině užívaných minulými generacemi a v neposlední řadě se dotýká i pohřebních areálů. Tyto pasáže rozhodně nejsou samoučelné, mající vyplnit „nějakým způsobem“ úvodní část publikace. Naopak — jejich uvedení je úzce propojeno s následujícím obsahem, kterým je katalog lokalit, jenž je právě co do typologie jednotlivých objektů velmi pestrý. Předslání základního přehledu se tak jeví jako nezbytnost. V krátkosti je pojednán také vývoj osídlení Čech doprovázený velmi návodnou mapou, která umožňuje zařadit výklad do prostorových souvislostí. Další část úvodní pasáže představuje instrukce, jak vlastně *Atlas* používat. Představeny jsou rovněž aplikované mapové a informační technologie. Závěr tohoto úvodu pak uživateli přibližuje základní principy ochrany památek z hlediska jejich ohrožení možnými nepatřičnými zásahy a zároveň poskytuje doporučení, jak se poškození archeologických lokalit vyvarovat.

Jak již naznačeno, gros celé publikace tvoří katalog vybraných lokalit, který, jakkoliv výběr jednotlivých položek musel jistě podléhat subjektivnímu přístupu, je přesto zvolen vyváženě. Setkáváme se tu, jak výše naznačeno, s velikou šíří typů archeologických lokalit. Místo zde nalezly jak lokality velmi známé, až nejznámější, tak i takové, na jejichž odkryvu a zpracování se pracovalo docela nedávno, nebo jsou předmětem právě probíhajících výzkumů. Za všechny můžeme jmenovat kupříkladu zaniklý důlní závod a zajatecký tábor z období druhé světové války Rolava (okres Sokolov). Stejně tak do této skupiny patří raně středověké hradiště v Praze-Královicích, které bylo svým rozsahem a utvářením během 10. století v mnohém srovnatelné s tehdejšími centrálními hradišti v pražské kotlině, avšak na rozdíl od nich nezanechalo žádnou stopu v písemných pramenech. Podobně i v posledních letech bylo podrobněji zkoumáno raně středověké sídliště v Rostokách u Prahy datované do 6.–7. století, tedy do doby relativně krátce po příchodu slovanských kmenů do střední Evropy. Odhaduje se, že samotnou lokalitu mohlo v jednom okamžiku obývat až 300 osob, což ji nepochybně řadilo k jedné z největších v tehdejších Čechách.

Vzhledem k zaměření publikace samozřejmě nemůže textový doprovod k jednotlivým heslům vesměs přinášet hypotézy, spekulace či podrobné analýzy. K tomu slouží studie jiného druhu. Nicméně tím nemá být řečeno, že by se jednalo o práci jen s malým přínosem. Opak je pravdou. Její síla tkví jednak v předávání aktualizovaných poznatků ze soudobých výzkumů příslušných míst, jednak ve velmi vhodně zvoleném obrazovém doprovodu k jednotlivým záznamům. Tvoří jej na jedné straně aktuální snímky dané lokality, na straně druhé podrobné mapy, kam jsou velmi zře-

telně zakreslovány pozůstatky zkoumaných objektů. Vedle toho ale řadu záznamů doplňují hmotové rekonstrukce, půdorysné plány, 3D modely, ale také snímky laserového leteckého snímkování, coby jedné z nejnovějších nedestruktivních metod, která se etablovala v tuzemské archeologii. Každý záznam má jednotnou strukturu: nejprve je čtenář poučen o významu lokality, její historii, následuje její popis, odkazy na relevantní literaturu a informace k okolí. Každá lokalita je přesně určena za pomoci GPS souřadnic, stejně jako jsou uvedeny některé praktické informace pro návštěvu příslušných objektů. Na začátku každého hesla se nachází QR kód s odkazem na webové stránky *Atlasu* (www.archeologickyatlas.cz). A v tomto spočívá další pozitivum — totiž propojení textu knihy s její webovou verzí, která poskytuje i množství dalšího obrazového materiálu, který sem z prostorových důvodů nakonec nebyl zařazen. Plynulý text jednotlivých hesel je tu a tam přerušen zařazením tematických boxů, které si všimají zajímavých dílčích kulturních i metodologických témat spojených s archeologií. Za všechny jmenujme ožehavý problém týkající se tzv. detektorářů, kteří, byť někdy v dobré víře, narušují a nenávratně ničí vypovídací schopnost archeologických památek. Jakkoliv je jejich činnost kontroverzní, přesto jsou hledány způsoby, jak snahy těchto osob i školených archeologů spojit do plodné symbiózy.

Závěrečnou část knihy tvoří vysvětlivky odborných pojmů, soupis literatury, rejstřík názvů a lokalit (doplněný mapou) a dostatečně dlouhé anglické resumé nejen úvodu, ale i jednotlivých katalogových záznamů.

Anotovanou publikaci lze hodnotit jako vynikající propojení popularizačních tendencí s udržením vysokého vědeckého standardu, který je nad to zdůrazněn použitím nejnovějších pracovních postupů archeologie a jejich prezentací (např. zmíněného leteckého laserového snímkování). Bohatý obrazový doprovod umožňuje snadnou orientaci v jednotlivých záznamech a poznání příslušné lokality. Dalším plusem je úzké propojení s moderními informačními technologiemi. Bylo-li cílem této publikace přitáhnout pozornost širší veřejnosti k archeologii, pak musím (z pohledu historika) konstatovat, že se to povedlo v nejvyšší možné míře. Když autor úvodu konstatuje, že „základním předpokladem správného hospodaření s archeologickým dědictvím je jeho poznání, evidence a rozšíření poznatků o něm na veřejnosti“, je nutno přiznat, že poslední bod tohoto postulátu zde byl dosažen bezzbytku. Myšlenku o ochraně kulturních památek jdoucí ruku v ruce s jejich poznáním a hlavně poznáním rozšířeným mezi nejširší veřejnost lze vztáhnout obecně na veškeré naše kulturní dědictví. Čím poučenější bude veřejnost, tím lépe pro naše památky a jejich udržování. Anotovaná publikace učinila velký krok tímto směrem a lze jen doufat, že se v blízké budoucnosti setkáme s podobnými výstupy rovněž na poli jiných historických disciplín (i když tím nemá být řečeno, že se v této oblasti z tohoto pohledu nic neděje). Publikace našich zjištění v podobě přístupné širší veřejnosti totiž nesmíme podceňovat. Ať už se jedná o práce tohoto charakteru, nebo například populárně-vědecké studie či přednášky k jednotlivým regionům, obcím či významným památkám, všechno to pomáhá udržovat povědomí o nich a jejich důležitosti a stává se tak vlastně prevencí před jejich zapomením a (často nezáměrným) zničením.